

Förslag till
Skärgårdspolitiskt program
för Stockholms läns landsting

Konsult: Helene Norberg Konsult & Analys
ISSN 1402-134X
RTN 2004-0205

Förord

Regionplane- och trafiknämnden har fått i uppdrag av landstingsfullmäktige att ta fram ett nytt skärgårdspolitiskt program för landstingets insatser i kust- och skärgårdsområdet. Det tidigare programmet för perioden 1999-2003 skall ersättas. Nämnden har också fått i uppdrag att utreda fraktrafiken och fraktbidragets konstruktion.

Regionplane- och trafikkontoret har tagit fram förslaget till skärgårdspolitiskt program i nära samarbete med landstingets förvaltningar och bolag som har verksamhet i kust- och skärgårdsområdet.

Regionplane- och trafikkontoret har sedan 2003 bedrivit ett delregionalt planeringsarbete för kust- och skärgårdsområdet i samverkan med berörda aktörer. Arbetet med att ta fram det skärgårdspolitiska programmet har skett i nära samarbete med den delregionala planeringen.

En av de viktigaste utgångspunkterna i arbetet med programmet är resultaten från den delregionala planeringen som visar att skärgårdens förhållanden förändrats avsevärt under de senaste 30 åren. I PM 8:2004 "Skärgård i förändring" framgår att skärgården idag kan ses som en stark, attraktiv och modern del av regionen. Inkomsterna i skärgården är genomsnittligt sett goda, förvärvsfrekvensen är hög och befolkningen fortsätter att öka. Dagens politik i skärgården baseras till stor del på förhållanden från 1970-talet då skärgården var en avfolkningsbygd och det främst gällde att öka befolkningen och sysselsättningen. Utmaningarna idag är att hantera det ökade trycket från en växande storstad och värna skärgårdens natur- och kulturvärden samtidigt som det ska finnas förutsättningar för besökare, boende och verksamhet.

En annan viktig utgångspunkt i arbetet är landstingets egna ambitioner och utmaningar för verksamhet i kust- och skärgårdsområdet. De förvaltningar och bolag inom landstinget som har verksamhet i kust- och skärgårdsområdet har beskrivit sin nuvarande verksamhet samt ambitioner och utmaningar inför framtida verksamhet. På basis av detta har förvaltningarna diskuterat vilken verksamhet landstinget ska bedriva i kust- och skärgårdsområdet, vilka som är de mest angelägna frågorna, vilka prioriteringar som bör göras och vilka eventuella förändringar i dagens verksamhet som behövs.

Dessutom är det angeläget att se landstingets insatser i relation till övriga offentliga aktörers insatser i kust- och skärgårdsområdet. Därför har en sammanställning gjorts av dessa aktörers insatser och ambitioner inom vissa områden.

Som underlag för arbetet med nytt program har två studier tagits fram: en om fraktbidragets konstruktion samt ett diskussionsunderlag om trafiken i kust och skärgård.

Utifrån dessa utgångspunkter har ett förslag till program utarbetats som innebär att landstinget ska skapa goda förutsättningar för rekreation, boende och verksamhet i kust- och skärgårdsområdet genom att värna och utveckla skärgårdens miljö, kultur och naturvärden, att upprätthålla goda kollektiva transporter och bidra till infrastruktur samt säkerställa vård och allmännyttig service.

Remisshandlingen består av två delar: ett förslag till program samt en del med bilagor. Förslaget till skärgårdspolitiskt program för landstinget innehåller förslag och ambitioner för landstingets insatser i kust- och skärgårdsområdet. Bilagan innehåller beskrivningar av landstingets och andra aktörers verksamhet i kust- och skärgårdsområdet, en redovisning av studien om fraktbidragets konstruktion samt en karta med landstingets verksamheter i kust- och skärgårdsområdet.

Regionplane- och trafiknämnden föreslås besluta att utan eget ställningstagande remittera programförslaget till berörda parter under perioden 15 maj till den 1 september 2005. Med remissvaren som grund kommer ett förslag till program att tillställas nämnden i

oktober för att därefter kunna behandlas i landstingsfullmäktige. Gunilla Nyberg, vid Regionplane- och trafikkontoret, har varit projektledare.

Stockholm i april 2005

A handwritten signature in black ink, reading "Sven-Inge Nylund". The script is cursive and fluid, with the first name "Sven-Inge" and the last name "Nylund" clearly distinguishable.

Sven-Inge Nylund
Regionplanedirektör

Innehåll

Förord	3
Innehåll	5
Inledning	6
Vision	7
Övergripande mål	8
Delregional utvecklingsplanering som grund för samverkande strategier	9
Natur- och kulturvärden	10
Transporter och tillgänglighet	10
Planering och investering för skärgårdens transporter	10
Kollektivtrafik i skärgården	11
Särskilt stöd till godstransporter i skärgården	12
Kollektivtrafiken på land	13
Samverkan mellan kollektivtrafik på land och vatten	13
Stöd till kultur och extern projektverksamhet	14
Kultur	14
Stöd till extern projektverksamhet	14
Hälso- och sjukvård i skärgården	15

Till denna remisshandling hör särskild bilaga ”Underlag till skärgårdspolitiskt program för Stockholms skärgård”

Inledning

Stockholms läns landsting har fört en aktiv skärgårdspolitik sedan mitten på 1970-talet. Den politik som lanserades då syftade till att hejda avfolkningen. Samhällsservicen minskade i takt med att människor flyttade till stan för att få arbete. Samtidigt ökade skärgårdens betydelse som rekreationsområde. En regional kraftsamling med insatser för näringsliv och sysselsättning lanserades då för att klara arbetstillfällena och servicen.

Landstingets, Länsstyrelsens och kommunernas engagemang för skärgården har ökat betydligt sedan 1970-talet, och skärgårdens invånare har i allt större utsträckning samverkat i utvecklingsarbetet. Under dessa tre decennier har politiken gått från punktinsatser till sektorsövergripande ambitioner i partnerskap. Ledorden under 1980-talets skärgårdspolitik var ”regional mobilisering”, medan ”regional tillväxtpolitik” stod i fokus under 1990-talet. EU-inträdet i mitten av 1990-talet innebar nya möjligheter till finansiering av regionala utvecklingsprojekt genom tillgången till EU:s olika strukturfonder. Under det senaste decenniet har därför partnerskap präglat många av insatserna för skärgården.

Trots att skilda ledord har präglat retoriken och organisationen av politiken har dess innehåll till stor del utformats enligt samma riktlinjer genom åren. Förhållandena i skärgården har dock förändrats kraftigt. Skärgården i dag är en del av regionen med jämförelsevis god utveckling av befolkning, sysselsättning, utbildningsnivå och inkomster. Landstingets skärgårdspolitik behöver inte längre i första hand inriktas mot befolknings- och sysselsättningsutvecklingen. Viktigare uppgifter för dagens skärgårdspolitik är att klara det förändringstryck som präglar skärgården i dag. Närheten till en växande storstad, det stora antalet besökande och det omfattande båtlivet ger konsekvenser för miljö-, natur- och kulturvärdena. Samtidigt som detta ökande tryck ska hanteras och skärgården värnas, ska också förutsättningar skapas för en levande skärgård med goda möjligheter för besökare, boende och verksamheter.

Flera av landstingets förvaltningar och bolag har ansvar för verksamheter och insatser för och inom kust- och skärgårdsområdet. Ett viktigt mål är att göra skärgården tillgänglig. Goda kommunikationer är en förutsättning för en positiv utveckling, och här spelar landstinget en nyckelroll genom sitt ansvar för kollektivtrafiken i regionen. Ett annat centralt mål är att bevara natur- och kulturvärden. Den delregionala utvecklingsplaneringen för kust- och skärgårdsområdet, hälso- och sjukvård, kulturverksamhet och särskilda utvecklingsinsatser av olika slag är andra ansvarsområden som sammantaget ger landstingets en betydande roll för skärgårdens utveckling.

Detta skärgårdspolitiska program uttrycker landstingets vision, mål, strategier och ambitioner för sina verksamheter i kust och skärgård. Vissa av verksamheterna, som t.ex. trafik, infrastruktur, Skärgårdsstiftelsens verksamhet samt hälso- och sjukvård berör såväl skärgård som kust, medan andra ansvarsområden som t.ex. bidrag ur landstingets skärgårdsanslag, kulturverksamhet och bevarande av natur- och kulturvärden främst inriktas mot öar utan färja eller fast landförbindelse. Kollektivtrafiken och dess replipunkter på fastlandet liksom vårdcentraler med upptagningsområde i skärgården är exempel på verksamheter på kusten som är viktiga i landstingets skärgårdspolitik, medan Waxholmsbolagets har den mest betydande verksamheten för öar utan bro eller färja. Tyngdpunkten på utveckling respektive bevarande varierar också mellan olika delar av skärgården.

Strategier för såväl bevarande som utveckling krävs för att kunna tillvarata de möjligheter som skärgårdens attraktiva kultur- och naturmiljö ger för regionen. Detta program betonar att det krävs en balans mellan skärgården som unik naturmiljö, som rekreationsområde och som en del av regionen där det ska vara möjligt att bo och verka. Landstingets engagemang är långsiktigt och inriktas mot att ge förutsättningar för utveckling av samtliga dessa ömsesidigt beroende perspektiv.

Ett inslag i detta program är att förstärka den delregionala utvecklingsplaneringen för skärgården som grund för inriktningar och handlingsplaner samt att förstärka infrastruktur

och generella förutsättningar för utveckling. En samlad trafik- och investeringsplan för skärgårdens speciella trafikförhållanden behövs för att komplettera de sedvanliga prioriteringsunderlagen i planeringsprocessen.

Tidsperspektivet i detta skärgårdspolitiska program är 6-10 år. Detta tidsperspektiv avspeglar ett behov av målsättningar och handlingsplaner över en längre tidsperiod än den budgetperiod som respektive verksamhet ansvarar för, och behovet av att anknyta till det längre perspektiv som finns i den delregionala utvecklingsplaneringen. Det ska lägga en grund för att förverkliga inriktningarna inom den långsiktiga planeringen.

Vision

Skärgården är en attraktiv del av regionen med goda levnadsvillkor för barn och vuxna kvinnor och män. Näringarna är livskraftiga och bygger på skärgårdens genuina värden och samspelet med storstaden. Skärgårdens unika natur- och kulturvärden vårdas, vidareutvecklas och bidrar till skärgårdens och regionens attraktivitet. Skärgårdsmiljön ger livskvalitet och ekonomisk utveckling i skärgården och hela regionen.

Kommunikationer och teknisk försörjning är anpassade till boende, skärgårdens näringar och de skilda kategorierna av besökare. Det är möjligt att bo i de tätortsnära delarna av skärgården, och samtidigt arbeta på fastlandet. Skärgården är tillgänglig för besök och rekreation året om. Här finns rika möjligheter till rekreation och friluftsliv, samtidigt som det ges starkt skydd för känsliga miljöer.

Visionen ovan bygger på Regional Utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS) och överensstämmer med förslaget till delregional utvecklingsplan för skärgården.

Enligt RUFS är den övergripande visionen för Stockholmsregionen en långsiktigt hållbar utveckling. Tre grundläggande mål har lagts fast för regionens utveckling: internationell konkurrenskraft, goda och jämlika levnadsvillkor samt långsiktigt hållbar livsmiljö.

Detta innebär att förhållandena i kust- och skärgårdsområdet ska bidra till att stärka regionens internationella konkurrenskraft för företag, forskning och kvalificerad arbetskraft. Infrastruktur, miljö, regelverk och ekonomiska och sociala förhållanden i kust- och skärgårdsområdet ska bidra till att stärka regionens attraktivitet som lokaliseringsort för företag och som bostadsort.

Kust- och skärgårdsområdet ska vidare erbjuda goda och jämlika levnadsvillkor för den bofasta befolkningen och jämlika möjligheter till rekreation för regionens befolkning.

En långsiktigt hållbar livsmiljö innebär enligt RUFS en bebyggd miljö som är hälsosam och har skönhets- och trevnadsvärden. Det innebär också att grönstruktur, vattenresurser samt natur- och kulturvärden skyddas och vårdas och att biologisk mångfald upprätthålls. Dessa mål har mycket hög tillämplighet inom kust- och skärgårdsområdet.

Övergripande mål

De övergripande målen för landstingets insatser är att skapa goda förutsättningar för rekreation, boende och verksamhet i skärgården genom att:

- Värna och utveckla skärgårdens miljö-, natur- och kulturvärden
- Upprätta bra kollektiva transporter och bidra till infrastruktur för boende, fritidsboende och turister, samt för privat och offentlig verksamhet
- Säkerställa att vård och förutsättningar för allmännyttig privat service finns på lika villkor som i fastlandets glesbygd

Detta innebär att målen för landstingets insatser är att göra det möjligt att bo, verka och vistas i skärgården samt att skydda känsliga och utsatta områden. Kusten och skärgården är av riksintresse med hänsyn till dess unika natur- och kulturvärden. Skärgården är också en del av en storstadsregion och dess närhet till en växande storstad skärper kraven på att värna miljön och kulturarvet. Balansen mellan utveckling och bevarande är nödvändig för en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling i skärgården. Strategier som värnar om skärgårdens miljö och bevarar dess unika natur- och kulturvärden ligger till grund för dess förutsättningar som rekreationsområde.

Skärgården är i vissa delar också en glesbygd med traditionella glesbygdspå problem. För fast boende i skärgården krävs att gleshets- och avståndsnackdelar överbryggas och att samhällsservice och allmännyttig kommersiell service är tillgänglig. Också för fritidsboende och besökare krävs offentlig och kommersiell service som är dimensionerad för att klara en ökad efterfrågan under vissa perioder. Samhället bidrar till de merkostnader som avstånd och gleshet ger upphov till på grund av den stora betydelse skärgården har för hela regionen.

De övergripande målen har olika tyngdpunkt i olika delar av skärgården. I vissa delar av den inre skärgården är den strategiska ambitionen att integrera skärgården i storstadsregionen, medan bevarandeintressena står i fokus i andra delar av skärgården, främst i mellan- och ytterskärgården. Andra områden kan inriktas mot rekreation och turism. Dessa strategier kräver planer för infrastruktur, bebyggelse, transporter och offentlig service. Delregional utvecklingsplanering för skärgården behövs för att lägga en grund för arbete och samverkan som klarar de uppställda målen och ambitionerna för skärgårdens utveckling.

Landstingets insatser ska anpassas till dagens förhållanden i skärgården. De är inte desamma i dag som under 1970-talet, när stora delar av skärgårdspolitiken definierades. Det finns därför skäl att ompröva politiken. Fokus för landstingets åtgärder är att skapa tillgänglighet och tillgodose behovet av infrastruktur, samt att skapa attraktiva miljöer för rekreation och friluftsliv genom bevarande och utveckling av natur- och kulturmiljöer. Stöd och bidrag till externa projekt som främst syftar till att öka sysselsättningen avvecklas. Landstinget bidrar till projekt endast om de är allmännyttiga och viktiga för områdets utveckling.

Transporter är oundgängliga för skärgårdens livskraft. Tillgängligheten till skärgårdens unika kultur- och kulturvärden ska utvecklas, samtidigt som miljön ska värnas. Kollektivtrafiken ska bidra till en långsiktigt hållbar livsmiljö och en positiv regional utveckling.

Skärgården ska ha ett effektivt och hållbart transportsystem. Kollektivtrafiken ska ha hög tillgänglighet och god kvalitet. Det ska vara enkelt att resa, kvaliteten ska vara god och utbudet attraktivt. Olika resandekategorier med skilda behov ska beaktas.

Rekreationsresenärer och arbetspendlare har behov av olika transportlösningar. Samordning mellan landstingets trafikorganisationer, andra landstingsverksamheter och andra aktörer inom trafik och infrastruktur ska stärkas.

Kollektivtrafiken i skärgården ska vara tillgänglig för alla grupper, och alla ska kunna ha tillträde till skärgården. Detta ska ske genom både goda allmänna förutsättningar och där så anses lämpligt genom riktade insatser för specifika målgrupper.

Skärgården är även ett europeiskt och nationellt intresse. Det innebär att vissa frågor behöver tas upp även på den nationella eller europeiska nivån, t.ex. samlade effekter för skärgården av statliga och europeiska regelverk. Det innebär också att landstinget även i fortsättningen samarbetar med andra kust- och skärgårdsområden inom EU.

Delregional utvecklingsplanering som grund för samverkande strategier

Flera faktorer talar för att delregional utvecklingsplanering i kust- och skärgårdsområdet behövs i framtiden. Förhållandena i Stockholms skärgård förändras. Nya förutsättningar och drivkrafter som påverkar världen i stort och Stockholmsregionen, påverkar också skärgårdsområdet. Den ökade aktiviteten i skärgården tillsammans med dess stora betydelse för regionen och de skilda intressen som präglar skärgårdsområdet medför konflikter som måste hanteras. Storstadens expansion ut mot kust och skärgård ställer ökade krav på kommunernas skärgårdsplanering, och på regional samordning av denna. Den omfattande besöksverksamheten, regionens expansion och skärgårdens betydelse som rekreatiomsområde kräver också att skärgårdens miljö-, natur- och kulturvärden värnas med kraft.

För att hantera skärgårdens utmaningar krävs planering i samverkan mellan regionala, lokala och nationella aktörer. Det är även av betydelse att parter som representerar skärgårdens intressen är delaktiga i denna planering. Ansvariga aktörer formulerar strategier för skärgården inom sina respektive ansvarsområden. Dessa bygger på en gemensam syn på mål för utvecklingen i skärgården, och baseras på det arbete som gjorts inom den gemensamma planeringen. Den delregionala utvecklingsplaneringen är ett viktigt redskap för att uppnå det skärgårdspolitiska målet att värna och utveckla skärgårdens miljö-, natur- och kulturvärden. Den kan bidra till att skapa goda förutsättningar för rekreation, boende och verksamhet och den syftar till att skydda särskilt känsliga miljöer. Landstinget i egenskap av regionplaneorgan ska vara en arena för regionens aktörer, ta fram planer och företräda regionen gentemot staten.

Flera av de för skärgården betydelsefulla offentliga aktörerna har idag ingen uttalad skärgårdspolitik, inga specifika skärgårdsstrategier och ingen agenda för verksamheten i skärgården. För flera av dessa aktörer kan skärgården vara en mindre del i deras totala verksamhet. Dock är deras verksamhet betydande för skärgården och för att skapa tillfredställande förutsättningar för att vistas, leva och verka där. Det är därför angeläget att aktörerna formulerar mål och strategier för sin verksamhet i skärgården. Detta bör ske inom ramen för den delregionala utvecklingsplaneringen för kust och skärgård, vilken är den arena där regionens aktörer med intressen i skärgården i samverkan utarbetar strategier och handlingsplaner. Där definieras t.ex. geografiska områden som anses kunna vara tillgängliga för olika former av permanent bebyggelse och områden dit rekreation och turism kan och bör styras. Här definieras också områden som bör skyddas från slitage samt de medel som kan passa för att uppnå detta. Försvarets marker som kommer att frigöras ger nya möjligheter för såväl landstinget och Skärgårdsstiftelsen som kommuner och andra aktörer. Denna fråga kräver särskild uppmärksamhet under kommande år.

Den delregionala utvecklingsplaneringen för kust och skärgårdsområdet ger förutsättningar för att de aktörer som är betydelsefulla för skärgården ska kunna arbeta samstämmigt och målinriktat. En delregional utvecklingsplan för kust- och skärgårdsområdet är också grund för en mer sammanhållen och fokuserad trafik- och investeringsplanering som hanteras i en särskild process.

Natur- och kulturvärden

Skärgårdsstiftelsen är ett av landstingets viktigaste redskap för att långsiktigt verka för en levande skärgård, där skärgårdens natur- och kulturvärden bevaras, samtidigt som utvecklingen av friluftsliv, kultur, rekreation och turism främjas, med beaktande av den bofasta befolkningens intressen. Därutöver var ett av landstingets ursprungliga motiv för denna verksamhet förebyggande hälsovård, och detta motiv är minst lika viktigt idag.

Skärgårdsstiftelsen har en ideell och en kommersiell del. Den ideella uppgiften är att sköta och vårda de marker som stiftelsen äger på ett sådant sätt att de är attraktiva för besökare och uppfyller kraven på god natur- och miljövård.

Den kommersiella delen utgörs av de byggnader stiftelsen äger och som används för närings- och bostadsändamål, främst fritidsbostäder och byggnader för turism. Dessa fastigheter arrenderas eller hyrs ut. Uthyrningen ger i normala fall ett överskott som kan bidra till finansieringen av den ideella verksamheten. Utförsäljningen av försvarets mark och anläggningar kan komma att utöka beståndet av byggnader. I övrigt ska Skärgårdsstiftelsens strategi för byggnader vara att bevara och vidmakthålla nuvarande byggnadsbestånd.

Den kommersiella sidan av Skärgårdsstiftelsen bör bedrivas marknadsmässigt och kommersiella anläggningar arrenderas ut på marknadsmässiga villkor. Skärgårdsstiftelsens verksamheter ska profileras för att ge möjlighet för breda och nya grupper att vistas i skärgården. Många av Skärgårdsstiftelsens byggnader är av kulturhistoriskt värde och stiftelsen gör dem tillgängliga för besökare. Riktade insatser till utvalda målgrupper ska vara en av Skärgårdsstiftelsens uppgifter.

Transporter och tillgänglighet

Transporter är ett av de viktigaste redskapen för att uppnå de strategiska målen i skärgården. Det är landstingets uppgift att tillhandahålla kollektiva transporter i skärgårdsområdet och medverka till att förbättra infrastrukturen i skärgården.

Landstinget ska agera för att samtliga aktörer inom transportinfrastrukturen deltar i en fortsatt delregional utvecklingsplanering, liksom i en särskild trafik- och investeringsplanering för kust- och skärgårdsområdet.

Planering och investering för skärgårdens transporter

Kustzon och skärgård har i flera avseenden särskilda trafikförhållanden och ska behandlas som ett sammanhängande område i trafikplaneringen. Analyser av trafiksystem och konsekvensbeskrivningar ska samlas i en Trafikplan för skärgården.

En samlad investeringsplanering utifrån kust- och skärgårdsområdets specifika situation och långsiktiga utvecklingsmöjligheter ska bedrivas. En samordnad trafik- och investeringsplanering för skärgården ger bättre förutsättningar att uppnå landstingets övergripande mål om bra kollektiva transporter och bra infrastruktur för boende, fritidsboende, turister och näringsliv. Denna trafik- och investeringsplanering ska komplettera och ge underlag till den sedvanliga trafikplaneringen och ska vägas in i den

samlade regionala prioriteringen där kommande RUFs-processer är en grund. I arbetet ska ingå bl.a. bristanalyser, tillgänglighetsstudier, scenarier för resandeutveckling och bryggplan utifrån dagens brygghierarki. Skärgårdens kollektivtrafik, vägnät, bryggor, färjor, fartyg, replipunkter, hamnar och färjelägen ska behandlas i analysen.

Resultatet av arbetet ska vara en trafikplan för kust och skärgård med mål för trafikförsörjningen och en investeringsplanering som visar hur man ska nå målen. Till grund för detta arbete ligger de mål, ambitioner och inriktningar som tagits fram i den delregionala utvecklingsplaneringen. Kommuner, trafikansvariga och andra berörda får en gemensam inriktning för sina planeringsinsatser.

De områden där permanent bebyggelse förväntas öka kräver trafik för arbetspendling och de områden dit besök och rekreation ska styras kräver trafiklösningar för detta ändamål. Områden som i stor utsträckning ska bevaras definieras också inom denna planering. Den ökade tillgängligheten till försvarets marker och deras nya användningar kan komma att medföra andra trafikbehov.

Det nuvarande systemet med bidrag till bryggor ur skärgårdsanslaget samt bidragen till vissa enskilda bryggor och vägar som är knutet till statsanslaget, ska ersättas med ett enhetligt system där landstingets medfinansiering av investeringar till bryggor och replipunkter är knutet till arbetet med trafik- och investeringsplaneringen för skärgården. Nuvarande regelverk gäller tills det nya systemet införts.

Lösningar på dagens problem som t.ex. brist på parkeringsplatser vid replipunkterna ska ha hög prioritet inom detta arbete. Lokalisering och förbättringar av replipunkter ska utredas och ingå i ovannämnda trafik- och investeringsplan för skärgården.

Kollektivtrafik i skärgården

Den övergripande målsättningen för Waxholmsbolaget (WÅAB) är att året runt vara skärgårdens livsnerv, som genom pålitliga och effektiva transporter i ett i tiden anpassat linjenät ska se till att passagerare och gods kommer fram som utlovat. Denna målsättning är landstingets främsta redskap för att uppfylla det övergripande skärgårdspolitiska målet om att upprätta bra kollektiva transporter i skärgården. WÅAB ska utveckla metoder för att mäta och följa upp målen.

Att vara skärgårdens livsnerv innebär att erbjuda resmöjligheter med god turtäthet för fastboende, fritidsboende, besökare och för arbete i skärgården. Det innebär att RUFs bastrafik införs successivt. WÅAB:s beslutade standard för genomförande av bastrafiken är två turer från ö morgon/förmiddag, två turer till ö eftermiddag/kväll och en kvällstur en bestämd dag i veckan. Under helger ska trafiken även inriktas på fritidsboende och utflyktsresenärer. Trafiken omfattar även mellanliggande öar på vägen till replipunkter och kärnöar, samt även andra utvalda öar. För vissa utvalda öar eftersträvas en högre turtäthet. Fasta tider ska eftersträvas på replipunkterna.

Ambitionsnivån i RUFs är att WÅAB:s verksamhet fortsätter att utvecklas. Den turstandard som gäller som inriktning kräver drygt 10 procent fler gångtimmar än idag. Det innebär även behov av cirka fyra ytterligare fartyg, utöver planerat ersättnings-tonnage. Genom en investeringsplanering för skärgårdens trafik kopplas RUFs inriktningar för denna trafik till WÅAB:s verksamhet.

Pålitliga transporter innebär realistiska tidtabeller, god teknisk utrustning i fartygen och hög teknisk tillgänglighet som gör att Waxholmsbolagets båtar avgår och ankommer som utlovat.

Effektiva transporter innebär bra eget tonnage, samarbete med andra rederier och att externa entreprenörer anlitas, vilket ger stort turutbud med hög kapacitet. Taxeanpassningar och rabattmöjligheter gör att kapaciteten utnyttjas bättre i lågsäsong.

Ett i tiden anpassat linjenät innebär trafikeffektivitet genom att som komplettering använda t.ex. helikopter och svävare vintertid, att ligga i framkant i att anpassa och följa upp linjenät och utbud då förändringar i befolkning och verksamheter sker. WÅAB och Färdtjänsten vidareutvecklar samarbete om reslösningar för fast boende i skärgården. WÅAB upprätthåller en ledande position när det gäller miljöanpassning och teknisk utveckling för passagerarfartyg av denna typ.

Marknadsförhållandena för person- och godstrafiken på vattnet bör bevakas. Ett problem är att marknaden för upphandling i dagsläget inte fungerar tillfredställande. Att få tillstånd en bättre fungerande konkurrenssituation är angeläget.

WÅAB:s målsättning för passagerare är hög tillgänglighet och tydlighet i fartyg och terminaler, god komfort samt nöjda kunder. För godset är målet att det skall gå att lita på att gods kommer fram helt och i tid.

En översyn och utveckling av WÅAB:s linjer ska göras inom det strategiska arbetet för en samlad trafikplan för skärgården. Utöver denna kollektivtrafik finns utrymme för lokala privata initiativ för att tillfredsställa resandebehovet. Den kollektiva trafiken som landstinget ansvarar för ska avspegla en vilja att utveckla respektive bevara olika delar i skärgården.

Utöver WÅAB:s ångbåtstrafik bör stöd till viss övrig ångbåtstrafik ingå i WÅAB:s uppdrag för att bidra till att kulturhistoriskt intressanta båtar görs tillgängliga i den ordinarie trafiken. Stöd bör även fortsättningsvis kunna utgå till viss båttrafik i Mälaren för att tillgodose behovet av kollektivtrafik på ö utan landförbindelse.

RTN:s medfinansiering av investeringar i drivmedelsanläggningar behålls på nuvarande nivå enligt gällande avtal t.o.m 2010. Det kan dessförinnan finnas anledning att ta ställning till eventuella förändringar av kommande villkor.

Särskilt stöd till godstransporter i skärgården

Fraktbidragets kraftiga expansion och utökade målgrupp, skärgårdens jämförelsevis goda utveckling av befolkning, sysselsättning och ekonomi i kombination med de juridiska aspekterna på fraktbidraget har föranlett att dess konstruktion bör förändras. Fraktbidraget i dess nuvarande konstruktion avvecklas.

Kommuner och landsting får i princip inte ägna sig åt angelägenheter som ankommer på andra, till exempel på staten i fråga om sysselsättningspolitiska åtgärder och på näringslivet i fråga om affärsverksamhet. Individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas bara om det finns ”synnerliga skäl”. Enligt den allmänna kompetensbestämmelsen i 2 kap 1 § kommunallagen (KL) får kommuner och landsting stödja eller handha angelägenheter som är av allmänt intresse, och som inte hanteras av staten eller någon annan. Kommuner och landsting kan med stöd av denna kompetensregel endast ge ekonomiska bidrag när åtgärden motiveras av allmänintresset. Rättspraxis visar dock en återhållsam inställning gentemot kommuners och landstings stöd till näringslivet. Bestämmelser om offentligt stöd till näringsidkare finns även inom EG-rätten. Huvudregeln är att offentliga medel, s.k. statsstöd till enskilda företag, grupper av företag eller branscher inte får ges, och transportstöd är i princip förbjudet utanför stödområden.

Livsmedelsbutiker kan inte i den glesbygd som skärgården är på egen hand utgöra en ekonomiskt bärkraftig verksamhet. Deras överlevnad i skärgården är emellertid av stort allmännyttigt intresse.

Livsmedelsbutikernas frakter går redan idag i stor utsträckning med Waxholmsbolagets trafik till reducerade taxor, men en viss utbyggnad krävs för att alla butiker ska behandlas lika och få tillgång till dessa särskilt subventionerade godsfrakter. Fraktbidraget i dess nuvarande konstruktion avvecklas.

Landstinget ska därför särskilt subventionera godstrafik i Waxholmsbolagets regi för livsmedelstransporter. Det innebär att Waxholmsbolagets utbud av godstrafik byggs ut för att täcka in behoven av godsfrakter till skärgårdens livsmedelsbutiker. En prioriteringslista upprättas där livsmedelsvaror till skärgårdsbutikerna har högsta prioritet och får reducerad taxa. Andra varor åker med i mån av plats och får normal taxa.

Målet att värna och utveckla skärgårdens miljö-, natur- och kulturvärden kräver att det öppna kulturlandskapet i skärgården bevaras. Detta öppna kulturlandskap värnas bäst med betande djur, men denna djurhållning innebär kostsamma frakter av bl.a. halm, hö och slaktdjur, vilket bidrar till att den inte är ekonomiskt bärkraftig. Landstinget ska därför verka för att det ska vara möjligt att hålla betande djur i skärgården genom att utreda formerna för detta .

Kollektivtrafiken på land

Även trafiken på land är viktig för att uppnå landstingets mål att skapa bra kollektiva transporter i skärgården. AB Storstockholms lokaltrafik (SL) ska aktivt verka för att de skärgårdspolitiska målsättningarna uppfylls. SL:s verksamhet i kust- och skärgårdsområdet ska baseras på de ambitioner och strategier för kust och skärgård som arbetats fram i samråd med kommuner och andra för skärgården relevanta aktörer.

SL ska göra en översyn av trafikutbudet för skärgården för att tillfredställa olika kategoriers efterfrågan på kollektivtrafik i skärgården. Utökning av stomlinjer ska studeras, med ett synsätt att linjerna på fastlandet anknyts till båttrafiken. Dessa stomlinjer ska där det är lämpligt betjäna de i RUFS utpekade replipunkterna. Olika resandekoncept utformas för ett varierat utbud av skärgårdstrafik som tillgodoser efterfrågan från olika kategorier av resenärer som turister och arbetspendlare.

Samarbetet med färdtjänsten om utvecklingsplanerna till 2010 av en trafik som är mer tillgänglig för funktionshindrade baseras även den på de strategier som utarbetats i samverkan för skärgården och den uttalade skärgårdspolitiken.

Samverkan mellan kollektivtrafik på land och vatten

Översynen av SL:s trafik ska göras i samarbete med WÅAB och Färdtjänstnämnden. Det innebär att tidtabeller anpassas, att befintlig kapacitet samordnas för att utnyttjas så effektivt som möjligt och att samverkan även sker på en strategisk nivå för utveckling av affärskoncept för skärgårdsresenärerna. SL, Färdtjänstnämnden och WÅAB ska ha en gemensam reseplanerare så att kunden kan överblicka hela resan.

SL:s, Färdtjänstnämndens och WÅAB:s kortsystem ska göras kompatibla. Det innebär dock inte att de erbjuder samma taxa. Möjligheter till flexibel prissättning med dagens teknologi ska utnyttjas. Prisdifferentiering kan baseras på ett flertal kriterier som t.ex. avstånd, färd sätt, resmål och valda grupper. Dessa möjligheter bör utnyttjas för att uppnå lönsamhet och samtidigt - permanent eller i tillfälliga kampanjer - gynna grupper som t.ex. barn, äldre, arbetspendlare m.fl.

En särskild översyn av sommartrafiken ska göras för att finna nya attraktiva koncept för rekreation i skärgården. Sommarturlistan bör innehålla inslag av särskilda trafikkoncept för att tillfredställa resandebehovet hos sommarresenärerna, men samtidigt ta hänsyn till områden med särskilt känsliga miljöförhållanden.

Stöd till kultur och extern projektverksamhet

Landstingets roll i skärgården är främst att främja goda allmänna förutsättningar, god tillgänglighet, viss offentlig service samt värna miljö-, natur- och kulturvärdena. Politikens fokus är att skapa goda generella förutsättningar för utveckling. De stödjande insatser som görs för utvecklingsprojekt baseras på målsättningen att göra skärgården tillgänglig samt att värna och utveckla skärgårdens miljö-, natur- och kulturvärden. Inriktningen på landstingets stöd i skärgården är därför medfinansiering av infrastruktur samt projekt inom främst miljö-, natur- och kulturvård.

Kultur

Landstinget stödjer, stimulerar och skapar förutsättningar för ett rikt och mångsidigt kulturutbud i länet genom kultur- och utbildningsnämnden. Inom kultur- och utbildningsnämndens område finns även verksamhet och stöd som direkt vänder sig till skärgården. Det är delar av läns hemslöjds konsulenternas, Läns museets och Läns bibliotekets verksamheter samt stöd till kulturprojekt i skärgården.

Vid bedömning av ansökningar om ekonomiskt stöd till kulturprojekt i skärgården skall landstingets övergripande mål i det skärgårdspolitiska programmet beaktas. Därutöver skall hänsyn tas till:

- barns/ungdomars behov av kulturell stimulans, i likhet med övriga länet,
- möjligheterna att samverka med folkrörelserna och primärkommunerna för att bättre utnyttja befintliga resurser.

Bevarande och utveckling av kulturmiljöer är viktigt, såväl för att göra skärgården attraktiv för besökare, som att ge förutsättningar för näringsverksamhet i skärgården. I detta sammanhang spelar t.ex. Läns museet och läns hemslöjds konsulenterna en viktig roll. Att utveckla och skapa möjligheter för kulturmöten och ökat samarbete mellan aktörer inom kulturområdet är en annan viktig faktor. Här kan t.ex. Läns biblioteket och regionala uppdrag som landstinget stödjer vara betydelsefulla.

I de fall landstinget medverkar till att marknadsföra skärgården, bör kulturverksamheter av olika slag lyftas fram och informationen om kulturutbudet i skärgården förbättras. Skärgården har en betydande potential i sin kulturmiljö som kan tillvaratas för att erbjuda kulturella aktiviteter. Dessa aktiviteter bedöms ha stora möjligheter att bidra till skärgårdens attraktivitet och kan ligga till grund för vidareutveckling av besöksnäringen.

Vid utformning av transporter och turutbud ska fastboendes möjligheter att ta del av kulturaktiviteter på fastlandet beaktas, och även kulturarbetares möjligheter att nå skärgården för kulturella arrangemang.

Stöd till extern projektverksamhet

Medfinansiering av projekt som främst syftar till att öka sysselsättning och utveckla näringsverksamhet avvecklas. Skälen för detta är att skärgården generellt har en god sysselsättning och utveckling, jämfört med andra delar av regionen. Eftersom skärgården utsätts för ett stort tryck finns det däremot skäl för landstinget att medfinansiera projekt som bidrar till att förbättra miljöförhållanden samt projekt som utvecklar och bevarar natur- och kulturvärden. Vid medfinansiering av projekt ska krav ställas på konsekvensbeskrivningar för miljö-, sociala och ekonomiska aspekter.

Om skärgården kommer att omfattas av EU-program från och med den nya programperioden 2007 ska landstinget medverka till genomförandet som offentlig nationell

medfinansierar av projektverksamhet, i den utsträckning projekten överensstämmer med inriktningen på landstingets skärgårdspolitik. Dagens regelverk för medfinansiering av EU-projekt gäller till nuvarande programperiods slut.

Externa projekt som syftar till att skydda eller förbättra miljön i Stockholms län kan även fortsättningsvis medfinansieras genom landstingets miljöanslag. Projekten ska ligga i linje med RUFS eller andra av landstinget antagna program samt vara åtgärdsinriktade, stimulera metodutveckling/kunskapsuppbyggnad och samverkan inom miljöområdet. Medfinansiering av bryggor sker inom ramen för den ovan beskrivna investeringsplaneringen för skärgården.

Landstinget är även engagerat i Nordiska ministerrådets skärgårdssamarbete sedan 1970-talet. Ett samarbetsavtal mellan de regionala parterna i Sverige, Åland och Finland ingicks 2004. Det innebär att Skärgårdssamarbetet ska fungera som samarbetsorgan och behandla frågor av gemensamt intresse. Det innebär också ett ekonomiskt åtagande för parterna att också fortsättningsvis upprätthålla ett sekretariat och medfinansiera projekt, oavsett hur EU-programmen för skärgården utvecklas.

Landstinget bidrar också med finansiering av verksamheter i skärgården genom ALMI Företagspartner. Enligt avtal med Stockholms läns landsting lånar ALMI cirka 25 mkr från landstinget. En del av dessa pengar, 10 mkr, är särskilt avsedda för utlåning till skärgårdsföretagare. För närvarande är en mycket begränsad del av landstingets pengar utlånade, genom att ALMI Stockholm disponerar tillräckligt mycket statliga utlåningsmedel för att tillfredsställa efterfrågan. Det ska analyseras hur dessa medel bäst kan användas för att vara till nytta för skärgårdens utveckling.

Hälso- och sjukvård i skärgården

De övergripande målen för hälso- och sjukvården gäller för hela länet. Målet är att befolkningens hälsa är god och att befolkningen erbjuds en kvalitativt god och lätt tillgänglig sjukvård i rimlig tid och på lika villkor.

För hela länet gäller också ett antal inriktningsmål för hälso- och sjukvården:

- God hälsa i befolkningen
- Vård på lika villkor
- Kvalitativt god hälso- och sjukvård
- Sjukvård i god tid
- En värdig vård
- Kvalificerad närsjukvård
- En lätt tillgänglig närsjukvård
- Ekonomi i balans

Sjukvården i Stockholms läns landsting ansvarar för att skärgårdens bofasta befolkning har tillgång till all den sjukvård de har behov av, och att även besökande i skärgården får vård vid akuta sjukdomstillstånd. Uppdrag till vårdcentralerna ska motsvara detta behov av hälso- och sjukvård inom kust- och skärgårdsområdet under sommaren, och god ambulanssjukvård ska tillhandahållas. Detta är en förutsättning för att uppnå det övergripande skärgårdspolitiska målet att garantera vård i skärgården på lika villkor som i fastlandets glesbygd.

För att planeringen och utbudet av hälso- och sjukvårdstjänster ska fungera tillfredsställande behöver sjukvårdens aktörer vara delaktiga i arbete och diskussioner kring utvecklingen av skärgården. Dialogen är väsentlig för att skapa förutsättningar för god

tillgänglighet till vård och möjlighet att med allmänna färdmedel besöka vården. Hälso- och sjukvårdens företrädare bör därför vara representerade inom den delregionala utvecklingsplaneringen för skärgården. De behöver även vara delaktiga i planeringen av skärgårdens infrastruktur och transporter.

Regionplane- och trafiknämnden bör även fortsättningsvis lämna bidrag till Sjöräddningssällskapet, främst för möjligheten att vara ett komplement för ambulanstransporter. Sjöräddningssällskapet är en betydelsefull aktör för landstingets verksamhet inom ambulanssjukvården i skärgården. Ambulanssjukvården har ett gott samarbete med Sjöräddningssällskapet, och SOS kan larma deras resurser för transport vid behov. Dessa transporter faktureras landstinget för. Effekterna på sjöräddningen, genom försvarets minskade närvaro i området, bör analyseras och kan eventuellt ge upphov till åtgärder.

Hemsjukvården är en utmaning för hälso- och sjukvården i skärgården. Här bör nya arbetsformer och ny teknik för vård i hemmet utredas. Landstinget svarar för att undersöka om det även är lämpligt med pilotprojekt inom området. Även alternativa lokala samverkansformer för hemsjukvården ska analyseras. För patienter i gränslandet mellan hemsjukvård och sjukhusvård bör nya vårdformer mellan dessa två vårdformer utredas i samråd med kommunerna.

Den pågående teknikutvecklingen inom hälso- och sjukvården med elektroniska patientjournaler är viktig, även utifrån perspektivet hälso- och sjukvård i skärgården. En elektronisk patientjournal där data om patientens tidigare vård och läkemedelsanvändning följer patienten, och därmed finns tillgängliga också för vårdgivare i skärgården, höjer kvaliteten och säkerheten i vården.

Landstingets samhällsansvar för tandvården är viktigt att värna om för att säkerställa att tandvård erbjuds även i glesbebyggda områden med stora avstånd. Ny teknik och mobila lösningar är positiva inslag i verksamheten. Dessa nya lösningar ska erbjudas i den omfattning som krävs för att uppnå målen för tillgänglighet också i skärgården.